

2016-01-11

Dnr SU FV-1.1.3-3168-15

Regeringskansliet
(Justitiedepartementet)
103 33 Stockholm

Remiss: Fakturabedrägerier (SOU 2015:77)

Inledning

Juridiska fakultetsnämnden är i stort sett positiv till de förslag som läggs fram av *Utredningen om åtgärder mot fakturabedrägerier* och tillstyrker förslagen med några kommentarer. Fakultetsnämndens synpunkter inskränker sig till de konkreta lagförslag som utredningen lägger fram.

Utredningens lagförslag

Utgångspunkten för utredningens lagförslag är att käranden i förenklade tvistemål,¹ dvs. rörande ett krav som understiger ett halvt prisbasbelopp (dvs. 22 250 kronor), inte riskerar mer än en begränsad ersättningskyldighet för motpartens rättegångskostnader även om käranden förlorar och även om hen har känt till att talan var grundlös, t.ex. därför att det avtal som talan grundade sig på hade tillkommit genom svikligt förfarande. Omvänt innebär det att svaranden riskerar att inte få ersättning för sina kostnader, även om hen vinner målet.²

Av främst dessa skäl föreslås i betänkandet att det i RB 18:8 a skall införas en regel som gör det möjligt att i förenklade tvistemål döma ut full ersättningskyldighet för rättegångskostnaderna när *part som är näringsidkare* har inlett rättegången trots att parten insett eller borde ha insett att käromålet var ogrundat. Den föreslagna regeln är tänkt att avskräcka dem som missbrukar rättegången för att driva in oriktiga krav. Utredningen utgår ifrån att regeln kan förväntas bli tillämplad endast i undantagsfall.

Vidare föreslår utredningen att den nuvarande bestämmelsen i RB 18:7 utvidgas så att ersättningsansvar kan åläggas *ställföreträdare, ombud och biträden* även i de fall de har företrätt eller biträtt en kärande som är näringsidkare i förenklade tvistemål, om de insett eller borde ha insett att käromålet var ogrundat. Regeln är tänkt att motverka att

¹ Med förenklade tvistemål avses mål där RB 1:3 d 1 st. tillämpas, dvs. dispositiva tvistemål där rätten endast består av en lagfaren domare.

² SOU 2015:77 s. 203.

ställföreträdare, ombud och biträden lånar sig till tveksamma uppdrag av detta slag. Det är inte tillräckligt att *parten* har insett eller borde ha insett att käromålet var ogrundat.

Fakultetsnämndens synpunkter

De problem som fakultetsnämnden vill framhålla hänger samman med möjligheterna att tillämpa de (i RB 18:8 a) föreslagna rekvisiten ”att parten insett eller borde ha insett att käromålet var ogrundat”. Vid tillämpningen av dessa rekvisit uppkommer bl.a. frågor om vem som bär åberops- och bevisbördan för de (processuella) rättsfakta som konstituerar rekvisiten i regeln och om vilket eller vilka beviskrav som gäller. Utredningen antyder problemet och nämner att ”processen i förenklade tvistemål i fler fall kan komma att *tyngas av bevisning* rörande vad käranden insett eller borde ha insett i fråga om att talan var ogrundad.”³

Enligt fakultetsnämnden finns anledning att befara att domare kommer att vara försiktiga vid tillämpningen av de föreslagna reglerna. Utgångspunkten är visserligen att rätten skall tillämpa reglerna i RB 18:7 och 8 a *ex officio* (se RB 18:14 st. 2), men man kan anta att rätten i flera fall i praktiken blir beroende av att svaranden uppmärksammar förhållandena med kärandens sätt att föra processer om ogrundade käromål. Svaranden kan inte vara säker på att rätten har tillräckligt underlag för att tillämpa de föreslagna reglerna och vill svaranden gardera sig härvidlag krävs att parten själv lägger fram utredning. I realiteten kommer det därför att vila en åberops- och bevisbörda på svaranden. När det gäller fakturabedrägerier processar svaranden troligtvis oftast utan ombud och för att de föreslagna reglerna skall få effekt förutsätter det att svaranden inser dels att hen inte skall medge kärandens kostnadsyrkande,⁴ dels att rätten kan behöva underlag för att kunna bedöma om käranden insett eller borde ha insett att käromålet var ogrundat. Detta förutsätter i sin tur att svaranden är medveten om att svaranden i den här typen av mål kan få betala samtliga rättegångskostnader i målet vari även ingår eventuella ombudskostnader. Det faktum att svaranden i mål om fakturabedrägerier är konsument eller näringsidkare med begränsade resurser att anlita ombud medför att det är tveksamt om man kan utgå ifrån att en svarande kommer att ha de kunskaper som krävs för att kunna ta tillvara sin rätt enligt de föreslagna reglerna.

Vad krävs då för att rekvisiten ”att parten insett eller borde ha insett att käromålet var ogrundat” skall vara uppfyllda? Bland de klara fallen nämner utredningen situationen att käranden ”vid tidigare tillfällen fört talan på samma rättsliga grund mot andra svarandeparter”.⁵ Man kan dock inte utgå ifrån att rätten (eller svaranden) känner till att käranden för eller har fört likartade processer vid domstol. Även om rätten (eller svaranden) skulle ha sådan kunskap räcker det knappast, för att rekvisitet skall vara uppfyllt, att käranden vid tidigare tillfällen har fört *liknande processer*, utan därutöver krävs att dessa också har grundat sig på den *rättshandling* som är aktuell i målet och att käranden i både tidigare som aktuellt fall ”har vilselett eller tvingat motparten att företa” rättshandlingen.⁶ Om rätten inte har denna kunskap krävs att svaranden lägger fram utredning om detta. En vanlig konsument, som i förenklade tvistemål förutsätts processa utan ombud, kan ha svårt att få fram en sådan utredning. För en konsument som processar utan ombud kan det också vara svårt att få fram utredning om att käranden ”i en tidigare

³ SOU 2015:77 s. 214 (Kurs. här).

⁴ Rättens tillämpning *ex officio* av bestämmelserna i RB 18:1–10 samt 12 och 13 förutsätter att part inte medger motpartens kostnadsyrkande. Se *Ekelöf, Bylund och Edelstam*, Rättegång III (7 u.) s. 324 och 328 f.

⁵ SOU 2015:77 s. 213.

⁶ A.a. s. 213 f.

rättegång grundat sin talan på ett avtal som underkänts av rättsordningen, t.ex. därför att avtalet innehåller avtalsvillkor som Marknadsdomstolen har förbjudit näringsidkaren vid vite att använda sig av, och käranden i det aktuella målet grundar sin talan på samma slags avtal med samma slags avtalsvillkor”.⁷

Fakultetsnämnden tillstyrker de föreslagna reglerna, men vill samtidigt framhålla att både rätten och svaranden kan få svårt att uppbringa respektive lägga fram tillräcklig utredning för att kunna tillämpa rekvisiten ”att parten insett eller borde ha insett att käromålet var ogrundat”. Här finns, enligt fakultetsnämnden, en svag punkt i utredningens förslag – något som kan minska effekten av de föreslagna reglerna.

⁷ A.a. s. 359 f.